

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
Університет Яна Кохановського (м. Кельце, Польща)
Тбіліський державний університет імені
Іване Джавахішвілі (м. Тбілісі, Грузія)
Технічний університет (м. Кошице, Словаччина)
Технологічний університет (м. Кельце, Польща)
Університет суспільних наук (м. Лодзь, Польща)
Folkuniversitetet (м. Уппсала, Швеція)
Яський університет ім. А. Й. Кузи (м. Яси, Румунія)
Регіональна туристична організація
Свентокшиського Воєводства (м. Кельце, Польща)
Технологічний парк (м. Кельце, Польща)

*До 55-річчя Вінницького торговельно-економічного
інституту ДТЕУ*

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ
ТА ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
XI Міжнародної науково-практичної конференції**

25 вересня 2023 року

Частина II

Вінниця 2023

Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. XI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 25 вересня 2023 р. Вінниця, 2023. Ч. 2. 511с.

У збірнику наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції розглядаються питання управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства та регулювання соціальних проблем в сучасних умовах; сучасної парадигми менеджменту та публічно-владної діяльності, фінансовий механізм забезпечення соціально-економічного розвитку країни; проблеми обліково-аналітичного, контрольного та інформаційного забезпечення управління підприємства. Досліджуються інноваційні моделі та інформаційні технології в науці, освіті, економіці; теоретичні, практичні аспекти сучасного товарознавства; актуальні проблеми маркетингових технологій в умовах євроінтеграції, перспективи розвитку індустрії гостинності та харчової промисловості; історичні, філософські, соціально-психологічні та правові аспекти державотворчих процесів в умовах глобалізованого суспільства.

Висвітлюються інтерактивні технології та методи навчання як засіб формування іншомовної професійної компетенції, теоретичні та практичні аспекти розвитку студентського спорту в системі фізичного виховання ЗВО.

Розраховано на науковців, спеціалістів, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії – **Замкова Н. Л.**, д-р філос. наук, професор

Відповідальний секретар – **Мартінова Л. Б.**, д-р екон. наук, професор

Члени редакційної колегії:

Громова О. Є., д-р екон. наук, доцент, **Іваницька Н. Б.**, д-р філол. наук, професор,

Прутська О. О., д-р екон. наук, доцент, **Хачатрян В. В.**, д-р екон. наук, доцент,

Чорна Н. М., д-р іст. наук, професор, **Бондар А. А.**, канд. наук з фіз. виховання і

спорту, доцент, **Крупельницька І. Г.**, канд. екон. наук, доцент, **Махначова Н. М.**,

канд. екон. наук, доцент, **Радзіховська Л. М.**, канд. пед. наук, доцент,

Тернова А. С., канд. техн. наук, доцент, **Хом'яченко С. І.**, канд. юрид. наук, доцент.

Друкується за ухвалою вченої ради Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ.

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ISBN 978-966-918-067-4

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ТОВАРОЗНАВСТВА

Андрусенко Н. В., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ НА РИНОК ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	15
Василишина О. В., канд. пед. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	25
Гирич С. В., канд. техн. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ.....	35
Паламарчук В. І., канд. техн. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ДОСЛІДЖЕННЯ СПОСОБІВ БОРОТЬБИ З КОНТРАФАКТНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ.....	43
Сіренко С. О., канд. техн. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТОВАРОЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ОДЯГУ В УКРАЇНІ.....	49
Тернова А. С., канд. техн. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ЕКСПЕРТИЗА КАВОВАРОК ПІД ЧАС МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ.....	57
Шарко В. В., д-р екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ Гавенко М.С., PhD Директор приватного підприємства ЛОГІСТИЧНІ ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	71

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Бердичевський А. В. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ, ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	82
Головчук Ю. О., канд. екон. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ PR-ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СИСТЕМА ОПЕРАЦІЙ, НАПРАВЛЕНИХ НА ОПТИМІЗАЦІЮ КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ.....	89

Громова О. Є., д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ З
ВИКОРИСТАННЯМ МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ..... 97

Довгань Ю. В., канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МОДЕЛЬ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУЧАСНИХ ЛОГІСТІВ ТА ЇЇ
СКЛАДОВІ..... 103

Поліщук І. І., д-р екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
РОБОТА З ПЕРСОНАЛЬНИМИ ДАНИМИ В МАРКЕТИНГОВІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ..... 110

Середницька Л. П.
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПРІОРИТЕТИ ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ..... 118

Танасійчук А. М., д-р екон. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МЕДІА..... 129

Шемчишена А. С.
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МЕТОДИ ПОШИРЕННЯ ПРОПАГАНДИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ПІД
ЧАС ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ..... 142

Якушевська О. В., канд. екон. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ПЕРЕДУМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ МАРКЕТИНГУ В
ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ..... 150

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ ТА ХАРЧОВОЇ **ПРОМИСЛОВОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ**

Антонюк К. Г., доктор філософії з економіки
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ..... 165

Вівсюк І. О.
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОЦІНКА ТРУДОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА..... 172

Іваніщева О. А. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ SOUS VIDE-АПАРАТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА РЕСТОРАННОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА SOUS VIDE-ТЕХНОЛОГІЄЮ.....	180
Кізюн А. Г., канд. географ. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....	188
Крижак Л. М., канд. техн. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МОЛОЧНИЙ НАПІЙ ОЗДОРОВЧОЇ ДІЇ.....	196
Лук'янець А. В. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС ВІЙНИ..	200
Мазуркевич І. О., канд. екон. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ..	208
Онищук Н.В., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПОДІЄВИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ДЕСТИНАЦІЙ.....	214
Пахомська О. В. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ВИРОБНИЦТВА СУЧАСНИХ ВИДІВ ГОЛЛАНДСЬКИХ СИРІВ.....	221
Постова В. В., канд. екон. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ СЕРВІСУ В РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ (НА ПРИКЛАДІ РИНКУ РЕСТОРАННИХ ПОСЛУГ М. ВІННИЦІ).....	230
Рябенська М. О., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ.....	243
Семко Т. В., канд. техн. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ SOUSE-VIDE ЯК ПІДТВЕРДЖЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ РЕСТОРАННОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	256
Фіалковська Л. В., канд. техн. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ТЕХНОЛОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА.....	267

Чорна Н. М., д-р іст. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ВИННОГО ТУРИЗМУ..... 273

**ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО
СУСПІЛЬСТВА: ІСТОРИЧНІ, ФІЛОСОФСЬКІ, СОЦІАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ**

Бахновська І. П., канд. юрид. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
**АНАЛІЗ ЗАХИСТУ ПРАВА СПІЛЬНОЇ ЧАСТКОВОЇ ВЛАСНОСТІ В
ЗАКОНОДАВСТВІ ТА В СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ..... 279**

Білоус І. М., канд. юрид. наук, доцент
Сухоребра Т. І., канд. юрид. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
Король Н. П. керівник апарату суду
Вінницький апеляційний суд
**ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ПОВ'ЯЗАНОВОГО З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ..... 289**

**Гайду С. В., аспірант кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права**
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна
БЕЗПЕКОВА СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ..... 296

Гулівата І. О., канд. пед. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
РОЛЬ МАТЕМАТИКИ У ФІНАНСОВІЙ ОСВІТІ..... 302

Кокарча Ю. А., канд. політ. наук
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
**ПОЛІТИКА ІДЕНТИЧНОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВПЛИВ НА
ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ..... 310**

Костюк Н. П., канд. юрид. наук, доцент
Слободиська О. А., канд. іст. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КАТУВАННЯ: МІЖНАРОДНИЙ
ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД..... 320**

Мошаренкова Т. В.
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
Мошаренков В. В., канд. техн. наук, доцент
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
**ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ
В СУЧАСНІ КОМЕМОРАТИВНІ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ..... 328**

Пипяк М. І., канд. юрид. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ..... 340

Хом'яченко С. І., канд. юрид. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
**ПРАВО ГРОМАДЯН НА ЕКОЛОГІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ УКРАЇНИ..... 346**

Штифурак В. Є., д-р пед. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КОНСТРУКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ..... 353**

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТУ В СИСТЕМІ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗВО**

Бондар А. А.,
канд. наук з фіз. виховання і спорту, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
**ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ 359**

Гришко А. В., ст. викладач
Сіянко А. В., ст. викладач
Цимбалюк Ж. О., канд. фіз. вих., доцент
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба, м. Харків, Україна
**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗБІРНОЇ
КОМАНДИ З ФУТБОЛУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ..... 365**

Пуздимір М. І., доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
**РУХЛИВІ ІГРИ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У
ЗВО..... 371**

Рогаль І. В.
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ ВОЛЕЙБОЛУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 379

Сальникова С. В.,
канд. наук з фіз. виховання і спорту, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
**КОРЕКЦІЯ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБАМИ ПЛАВАННЯ..... 386**

Шкондя В. В.
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ТЕХНІКО-
ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БАСКЕТБОЛІСТІВ..... 394**

**ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ**

Havryliuk N. M.,
PhD in Pedagogy, Associate Professor
Vinnitsia Institute of Trade and Economics of SUTE
MODERN TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH STUDENTS OF LAW
SPECIALTIES..... 400

Довгань Л. І., канд. пед. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ІНТЕГРАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА «М'ЯКИХ» НАВИЧОК
ПРИ ФОРМУВАННІ СУЧАСНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ФІЛОЛОГА 408

Zapadynska I. G.,
PhD in Pedagogy, Associate Professor
Vinnitsia Institute of Trade and Economics of SUTE
STRATEGIES OF INTERPRETERS' PROFESSIONAL COMPETENCE
FORMATION IN THE PROCESS OF STUDYING ENGLISH..... 415

Іваницька Н. Б., д-р філол. наук, професор
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
РИТОРИЧНІ ПИТАННЯ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ В ЗІСТАВНОМУ
АСПЕКТІ..... 421

Нечипоренко В. О., канд. філол. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У
МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ..... 431

Osaulchuk O. B.,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Vinnitsia Institute of Trade and Economics of SUTE
SOFT SKILLS DEVELOPMENT OF FUTURE JOB SEEKERS WITHIN
HIGHER EDUCATION..... 439

Paslavska I. B.
Vinnitsia Institute of Trade and Economics of SUTE
FORMATION OF FUTURE TRANSLATORS'S INFORMATION
COMPETENCE IN PROFESSIONAL TRAINING..... 446

Самохвал О. О., д-р пед. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМОНІМІВ
НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ..... 451

Терещенко Л. Я., канд. філол. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ПРОМІСІВІВ, ВИСЛОВЛЕНИХ АНГЛІЙСЬКОЮ
ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ..... 460

Тимкова В. А., канд. філол. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ КУЛЬТУРА МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ – ЗАПОРУКА УСПІХУ ПУБЛІЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	468
Тимошук Н. М., канд. філол. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	475
Тkachuck T. I., Candidate of Philological Sciences Matsera O. A. Vinnytsia Institute of Trade and Economics of SUTE USING CORPORA IN THE LANGUAGE LEARNING PROCESS.....	481
Shostak U. V., PhD in Psychology Vinnytsia Institute of Trade and Economics of SUTE DISTANCE EDUCATION THROUGH BLENDED AND HYBRID LEARNING...	489
Яблочнікова В. О. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ.....	499
Ясенчук Ю. В. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ «TEACHING ENGLISH THROUGH ENGLISH» ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	503

10. Тимошук Н.М. Телескопізми сучасної англійської мови: дефініція та типологія. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 47. Т. 4. С. 115-118.

11. Шабат С.Т. Речення питальної модальності в сучасній українській мові. *Мовознавство*. 2001. № 1. С. 53-58.

12. Bettinghaus E. P. *Persuasive Communication*. New York, Chicago, San Francisco et. al.: Holt, Rinehart and Winston, 1980. 272 p.

13. Gadamer H. *Truth and Method*. Bloomsbury Publishing PLC, 2017. 664 p.

14. Leech G., Svartvik J.A. *Communicative Grammar of English*. 2nd ed. London; N.Y., 156 p.

УДК 159.9.072

Нечипоренко В. О., канд. філол. наук, доцент

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2429-9487>

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглянуто можливості застосування методології і методів крос-культурних досліджень у міжкультурній комунікації. У процесі міжкультурного контакту відбувається діалог й взаємодія культур за допомогою обміну культурною інформацією між партнерами з комунікації. Основну увагу приділено основним методологічним підходам до досліджень міжкультурного спілкування: функціональному, пояснювальному і критичному. Акцентовано на тому, що основні цілі і завдання крос-культурної психології спрямовані на дослідження інших культур, пошук тих психологічних особливостей, які відсутні у власній культурі дослідника. Важливим завданням крос-культурної психології є поєднання і систематизація даних досліджень, отриманих в різних культурах, і створення універсальної психології, теорія і закони якої стануть валідними для багатьох культур.

Ключові слова: крос-культурна психологія, культура, крос-культурні дослідження, міжкультурна комунікація.

Постановка проблеми. Крос-культурна психологія як сфера серйозних наукових розвідок, методологічний підхід і осередок аналізу і синтезу інформації, яка стосується великого різнобарв'я культур, у якому ми живемо сьогодні, пройшла довгий шлях з тих часів, коли культурні відмінності просто фіксувалися і описувалися.

Невловиме поняття культура і феномен, який це поняття втілює, існували століттями, а спроби за допомогою культури пояснити різноманіття типів людського мислення і поведінки не є новими. Звернувшись до історії психології, неважко знайти журнальні статті, в яких культура чи інші дескриптори (наприклад, етнічна група) використовувалися для характеристики людей, пов'язаних спільною спадщиною або долею. Зазвичай культуру розглядають як поєднання її матеріалізованого та суб'єктивного виявлення. Останнє як сукупність суб'єктивних відповідей на те, що створила людина, виступає у формі міфів, ролей, цінностей та відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як зазначає український дослідник Ф. Бацевич, розроблена Г. Тріандісом концепція суб'єктивної культури є теоретично ініціальною для крос-культурних досліджень. Культура присутня як усередині індивідів, так і поза ними. Культура існує в індивіді у формі переконань, цінностей, які він поділяє, та інтеріоризованих зразків взаємодії (суб'єктивна культура). Поза індивідами культура складається з частини створеного ними середовища, включно з релігійними переконаннями, освітніми системами та естетичними досягненнями [1, с. 340].

Культуру в психології інтерпретують як систему знань, звичаїв, традицій, що охоплюють ціннісні орієнтації, моральні й етичні норми, переконання і забобони, деякі параметри середовища (тип організації простору й інтер'єру приміщень тощо). Така система повинна бути прийнята відповідною ідентифікаційною групою, передаватися від одного покоління до іншого. При цьому не важливо, є група лише частиною популяції чи великим співтовариством [2, с. 207].

Хоча у більшості досліджень у якості «об'єкта» психологічного вивчення виступали відносно здорові і успішні представники білої раси і індустріального суспільства, безперечно, будь-яка наукова (психологічна) тема, яку лише можна собі уявити, так чи інакше передбачала дослідження за участі індивідів з різних культурних і психолінгвістичних груп. За рідкими винятками протягом першої половини ХХ століття не існувало системи або чіткого плану таких міждисциплінарних екскурсів.

Насправді довгі роки існували «вакаційний опортунізм» (*sabbatical opportunism*) та «дослідження обраних» (*jet-set research*), які передбачали, що надмірно допитливий і енергійний психолог із Великої Британії або США під час відпустки подорожував до екзотичної країни і, серед іншого, перевіряв якусь теорію, яка його цікавила. Повернувшись додому, дослідник писав статтю, яку пізніше публікували у відповідному журналі. Такі повідомлення могли викликати тимчасовий інтерес, але довготривалі дослідження майже не здійснювалися. Багато років тому серед академічних психологів взагалі існувала думка, що культура – це предмет, вивчати який належить антропологам.

Картина крос-культурних досліджень радикально змінилася у другій половині 1960-х років, коли почалася сучасна епоха розвитку крос-культурної психології. Більшість цих розвідок залишаються крос-культурними порівняннями різних психологічних феноменів, відзначаючи подібне і відмінне у людській поведінці серед різних культур. Проте багато сучасних досліджень виходять за межі простого документування розбіжностей, починаючи пошук їх причин. Загалом література по цим питанням має велике значення для засвоєння нових знань і ідей, створення нових схем і розвитку нового образу мислення.

Дійсно, крос-культурна психологія перебуває у стані еволюції методики, мислення і підходів. Ідеї і знання стають гнучкими і плюралістичними, намагаючись охопити мінливість психологічних істин, які варіюють у часі, просторі і контексті. Методи і поняття все частіше запозичуються з інших

дисциплін, а дослідження, які включають культуру, стають складнішими, комплекснішими і точнішими, ніж це було раніше. Ці зміни уможливають подальшу еволюцію знань в психології і крос-культурній психології зокрема.

Мета статті полягає у вивченні можливостей застосування методології і методів крос-культурних досліджень в міжкультурній комунікації.

Виклад основного матеріалу. Українські дослідниці В. Діброва і Д. Лікарчук, аналізуючи дискурсивні практики у міжкультурній комунікації, слушно зауважують, що міжкультурна комунікація є не тільки безпосередньою розмовою представників різних культур і етносів. У процесі міжкультурного контакту відбувається діалог й взаємодія культур за допомогою обміну культурною інформацією між партнерами з комунікації. Наукове осмислення діалогу й взаємодії культур є актуальним з точки зору прагматичного аспекту міжкультурної комунікації [3, с. 226]. Цілком поділяємо думку І. Паславської про те, що суттєві особливості мови і культури розкриваються при зіставленні, при порівняльному вивченні мов і, тим більше культур. Це «тим більше» покликане підкреслити особливу невидимість культурного бар'єру на рівні однієї культури. Якщо мовний бар'єр абсолютно очевидний, то бар'єр культур стає явним тільки при зіставленні рідної культури з чужими, відмінними від неї [4, с. 594].

Крос-культурні дослідження посідають пріоритетне місце в сучасній культурологічній компаративістиці і у вивченні механізмів міжкультурної взаємодії. Такі дослідження мають солідний «стаж» та ґрунтуються на достатньо розробленій методології крос-культурного аналізу. Крос-культурні розвідки, що сформувалися у контексті американської наукової традиції і підпорядковані певним, доволі прагматичним, цільовим настановам, пов'язаним з особливостями формування етнічної структури американського суспільства, набули значного поширення і характеризуються суттєвими результатами і в інших країнах світу.

Підґрунтям методології крос-культурного аналізу є компаративістський метод культурних досліджень, символічний інтеракціонізм Чиказької школи і

біхевіористський метод в психології. Серйозно вплинула на становлення крос-культурного методу теорія соціальних і культурних змін. Але їх синтез переважно спричинений особистим досвідом засновників аналізованого методу. Більшість спеціалістів в галузі крос-культурних досліджень, які працюють на американському континенті, не є його автохтонами. Можна припустити, що їхня рефлексія над крос-культурними процесами імпліцитно містить і авторефлексію, пов'язану з власною адаптацією і творчою самореалізацією в іншокультурному середовищі.

Сутність методу крос-культурного аналізу складається, по-перше, з порівняння двох або більшої кількості суттєво відмінних фактів різних культур; по-друге, з'ясування впливу культурних умов на поведінку; по-третє, встановлення систематичної залежності між культурними і поведінковими змінними. Таким чином, завдання полягає у розумінні того, як дві системи на рівні групового і міжособистісного аналізу співвідносяться одна з одною [5, с. 5].

Отже, крос-культурний аналіз ґрунтується на застосуванні компаративістського методу до сфери культурної варіативності і в цій якості він став одним з провідних дослідницьких напрямів, в межах якого спочатку сформувалася крос-культурна психологія, і який серйозно вплинув на культурну антропологію та інші галузі гуманітарного знання.

Однак культурологічна компаративістика має не лише давні традиції, а й заснована на різних принципах співставлення культурних форм. Різні культури і їхні патерни в якості об'єкту крос-культурних досліджень можуть мати як дистантний характер, так і перебувати у безпосередньому контакті. В цьому випадку крос-культурні дослідження фокусуються на тих змінах, які відбуваються в різних культурах під впливом міжкультурних контактів. Культури не лише зіставні, але й динамічні, мінливі. Принцип культурного еволюціонізму і формує, так би мовити, дух американських гуманітарних досліджень і слугує, разом з компаративістикою, одним з наріжних каменів крос-культурного аналізу.

У межах однієї культури існує суттєва варіативність поведінкових норм і окремих актів, які обумовлені різноманітними факторами, як культурними, так і природними, як загальними і необхідними для певної культурної одиниці, так і випадковими по відношенню до неї. Ця обставина визначає необхідність застосування факторного аналізу, коли дослідник бере до уваги усю сукупність факторів, розглядає можливі залежності між ними. У якості змінних у крос-культурному дослідженні виступають наступні системи (за Г. Тріандісом):

- 1) екологічна, що включає фізичне оточення, ресурси, географію;
- 2) система засобів існування, тобто методи експлуатації середовища: збиральництво, сільське господарство, промисловість;
- 3) соціокультурна система: інститути, норми, ролі і цінності, які існують «поза» індивідом;
- 4) індивідуальна система: сприйняття, навчання, мотивація, суб'єктивна культура, яка, у свою чергу, включає особливості сприйняття елементів культурної системи;
- 5) інтеріндивідуальна система: патерни соціальної поведінки [6, с. 9].

Повністю поділяємо думку дослідників, що мультикультурний простір є сферою буття «тут і зараз» представників різних культур, що характеризується особистісною самореалізацією та реалізацією індивідуально та культурно обумовленого повсякденного буття кожного з учасників міжкультурного діалогу. Існування комунікації в мультикультурному просторі відбувається в ситуації нестійкості, що має на меті нерелевантні культурні феномени, часто випадковий обмін символами, значеннями, смислами, трансформацію особистості й трансформацію знайомих соціокультурних стандартів, що в своїй сукупності й характеризує міжкультурні комунікації [3, с. 230]. Історія становлення міжкультурної комунікації свідчить, що спочатку вона формувалася на засадах інтеграції різних гуманітарних наук і методів. Проте міждисциплінарний характер міжкультурної комунікації не виключає наявності специфічних, характерних для кожної окремої науки підходів до її дослідження. Поступово склалися три методологічних підходи до досліджень

міжкультурного спілкування: функціональний, пояснювальний і критичний. Ці підходи ґрунтуються на різних уявленнях про природу людини, людську поведінку і природу людських знань. Кожен з них робить свій внесок у наше розуміння процесу міжкультурної комунікації.

Функціональний підхід побудований на методах соціології і психології. Згідно з ним культуру будь-якого народу можна описати за допомогою різних методів, будь-які зміни в культурі можна виміряти і описати. Культура визначає поведінку і спілкування людини, і тому вони також піддаються опису і можуть бути передбачені. Головна мета – продемонструвати специфіку впливу культури на комунікацію. Порівняння культурних розбіжностей сторін, які взаємодіють, уможливорює прогнозування успіху або невдачі їхньої комунікації. Результатом функціонального підходу стала теорія комунікаційного пристосування, згідно з якою у ситуаціях міжкультурної комунікації люди часто змінюють моделі своєї комунікативної поведінки, прилаштовуючись до моделей партнерів по спілкуванню.

Пояснювальний (або інтерпретуючий) підхід передбачає, що оточуючий людину світ не є їй чужим, оскільки створений людиною. Здійснюючи свідому діяльність, людина набуває суб'єктивний досвід, у тому числі у спілкуванні з представниками інших культур. Але вплинути на поведінку людини неможливо, адже вона є непередбаченою саме через суб'єктивність досвіду. Мета пояснювального підходу – зрозуміти і описати, а не передбачити поведінку людини. Увага, головним чином, акцентується на розумінні комунікативних моделей всередині окремої культурної групи, а отже комунікативні правила тієї чи іншої спільноти ґрунтуються на культурних цінностях і уявленнях цієї конкретної групи.

Критичний підхід охоплює деякі положення пояснювального підходу, але акцент в дослідженнях на його основі робиться на вивчення умов спілкування: ситуації, оточення, обставини тощо. Прихильники даного напряму цікавляться передусім історичним контекстом комунікації. З цих позицій культура розглядається як поле боротьби, де завжди є домінуюча сила, яка визначає культурні відмінності і характер спілкування. Мета вивчення міжкультурної

комунікації – пояснення людської поведінки, а через нього – зміни у житті людей. Дослідники переконані, що вивчення і опис домінуючої в культурних ситуаціях сили навчить людей протидіяти їй і ефективніше організувати своє спілкування з іншими людьми і культурами. Головним методом критичного підходу є інтерпретація текстів. Науковці переважно аналізують телевізійні програми, відеоматеріали, публікації в ЗМІ, які, на їхню думку, здійснюють вагомий внесок у формування сучасної культури.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши історію становлення крос-культурної психології, можемо зробити висновок, про її походження з двох наукових традицій: загальної психології, яка вивчає індивідів, і деяких споріднених дисциплін, які досліджують людські популяції, використовуючи природні методи, найчастіше – спостереження. Сьогодні крос-культурна психологія є самостійною наукою, у якої є власний предмет дослідження, цілі і завдання, які і визначають її теоретико-методичний розвиток. Отже, основні цілі і завдання крос-культурної психології спрямовані на дослідження інших культур, пошук тих психологічних особливостей, які відсутні у власній культурі дослідника. Крім того, важливим завданням крос-культурної психології є поєднання і систематизація даних досліджень, отриманих в різних культурах, і створення універсальної психології, теорія і закони якої стануть валідними для багатьох культур.

Крос-культурний аналіз ґрунтується на застосуванні компаративістського методу до сфери культурної варіативності і в цій якості він став одним з провідних дослідницьких напрямів, в межах якого спочатку сформувалася крос-культурна психологія, і який серйозно вплинув на культурну антропологію та інші галузі гуманітарного знання.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Берри Д., Пуртинга А., Сигалл М., Дасен П. Кросс-культурная психология. Исследования и применение: пер. с англ. Харьков: Изд-во Гуманитарный центр, 2007. 560 с.

3. Діброва В. А., Лікарчук Д. С. Дискурсивні практики в міжкультурній комунікації. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2019. Вип. 4. С. 223 – 230.

4. Паславська І. Б. Лінгвокультурологічні засади формування мовної особистості. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: Збірник наукових праць V Міжнародної науково-практичної конференції*. Вінниця: ВРВ ВТЕІ КНТЕУ, 2017. Ч. 2. С. 592 – 598.

5. Berry J. W. Introduction to Methodology. *Handbook of Cross-Cultural Psychology*. New York: McGraw-Hill, 1994. Vol. 2. P. 5 – 8.

6. Triandis H. C. Introduction. *Handbook of Cross-Cultural Psychology*. New York: McGraw-Hill, 1994. Vol. 2. P. 8 – 10.

УДК 378. 147

Osaulchyk O. B.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4933-0652>

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of SUTE

SOFT SKILLS DEVELOPMENT OF FUTURE JOB SEEKERS WITHIN HIGHER EDUCATION

The processes of globalization, digitalization and technological advancement changed priorities of employers as for potential employees and the types of qualities they should have. Soft skills became the qualities of paramount importance for job seekers, among which we singled out the most appropriate: adaptability and flexibility, emotional intelligence, critical thinking and problem solving, communication skills, collaboration and teamwork, digital literacy. According to the results of our research the best period for their development is during higher education. Among the obligatory subjects we paid special attention to foreign language studies, where in purposefully created conditions all of the mentioned soft

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ
ТА ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
XI Міжнародної науково-практичної конференції**

25 вересня 2023 року

Частина II

Редактор: Фатєєва Т.
Комп'ютерна верстка: Шуляк Н.

Підп. до друку 2023 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний
Друк ксероксний. Ум. друк. арк. 29,76.
Обл.-вид. арк. 24,36. Тираж . Зам. №

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25